

діти», – записав кінорежисер у щоденнику 2 липня 1942 року [3, с. 219]. У новелі автор намагався передати хвилювання за долю рідного краю.

Отже, у новелі «Ніч перед боєм» О. Довженко використав такі засоби психологізму, як: діалого-монологічне мовлення, психологічний портрет, психологічний пейзаж та прямі вказівки на психологічний стан персонажа. Народний оптимізм, сполучений з яскравим вираженням психологізму, був покладений в основу довженківського погляду на роль людини у світі. У світлі високого гуманістичного ідеалу новеліст створив героїчні характери сучасників.

Література

1. Бабишкін О. К. Олександр Довженко-публіцист : літературно-критичний нарис. Київ : Рад. письменник, 1989. 198 с. 2. Довженко О. П. Зачарована Десна. Кіноповісті. Оповідання. Київ : Дніпро, 1969. 584 с. 3. Довженко О. Із щоденникових записів 1941-1954. *Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. : у 2-х кн.* Київ : Рось, 1994. Кн. 2. С. 47 – 67. 4. Дубина Н. Не перевелися й лицарі на нашій землі : [урок позакласного читання за оповіданням «Ніч перед боєм» Олександра Довженка]. *Дивослово*. 2016. №1. С.16–20. 5. Семенко Л. М. Художня версія народного характеру в оповіданнях О. Довженка про Велику Вітчизняну війну. *Літератури світу : збірник пошукових праць Криворізького національного університету*. Кривий Ріг, 2014. Вип. 4. С. 228 – 235. 6. Соколов Р. П. Олександр Довженко. Москва : Искусство. 1980. 304 с. 7. Фашенко В. В. Новела і новелісти. Жанрово-стильові питання (1917 – 1967 рр.). Київ : Рад. письменник, 1968. 264 с. 8. Чухряєва В. Олександр Довженко. Оповідання «Ніч перед боєм» – твір про героїзм, самовідданість, патріотичність українців: [урок української літератури]. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 37 – 39.

Тетяна Горанська, Наталя Івлєсва

Спорідненість проблематики оповідань Джека Лондона «Любов до життя» та Олександра Довженка «Воля до життя»

Людина на війні – це воля. Є воля – є людина! Нема волі – нема людини! Скільки волі, стільки й людини.

Олександр Довженко

Впродовж всього життя кожний наш день проходить у боротьбі – за владу, за місце під сонцем, за увагу, за щастя, за власне існування. Але інколи відбуваються такі ситуації, коли весь світ ніби постає проти тебе. Немає ні сил, ні бажання йти проти вітру, і хочеться опустити руки, аби тільки страждання зупинилися. Звичайно, дехто саме так і робить, але для інших – це виклик. Саме тоді відкривається так зване друге дихання, і люди піднімаються, сміливо дивлячись перешкодам в очі, долають труднощі, стають сильнішими. Вони надихаються на великі справи і надихають своїм зразком інших. Саме про це йде мова в оповіданнях Джека Лондона «Любов до життя» та Олександра Довженка «Воля до життя».

Олександр Довженко, як і Джек Лондон, не були такими письменниками, які звикли писати свої твори тільки для того, щоб розважити читача. Їхні життя – це приклади боротьби і нескореності, приклади тієї самої любові до життя. Їхні твори – щира розповідь про те, що вони бачили на власні очі. Так, Джек Лондон писав свої «північні оповідання» на основі особистих вражень, отриманих на Алясці, а Олександр Довженко – оповідання про події Другої світової війни, свідком якої він був. Саме тому твори обох письменників змушують читача перегортати сторінки із завмиранням серця, адже тільки історія, яка є частиною життя, може доторкнутися до самого серця іншої людини.

Одним із найвідоміших оповідань Джека Лондона є оповідання «Любов до життя», в якому головний герой, залишившись сам на сам із дикою природою Півночі, всіма силами бореться за виживання. Герой його оповідання – один із тих «шалених американців», які жили у час, відомий в Америці як «золота лихоманка». Його прикладом автор стверджує такі людські якості, як хоробрість, мужність і стійкість, а також підкреслює думку, що за будь-яких обставин людина повинна залишатися людиною.

«Воля до життя» Олександра Довженка – твір про мужність воїна, стійкість, нездоланність людини, її духовну і моральну красу, виключну силу волі. Іван Карналюк – головний герой твору – виживає там, де інші давно б здалися. Інші герої твору, як, наприклад, лікар, називають те, що герой виживає у таких обставинах, чудом. Але, читаючи текст, ми розуміємо: це не чудо і не щасливий випадок, – це виключна сила духу людини, яка будь-що бажає зустріти завтрашній день.

Обраним творам притаманно досить багато спільних рис, ідей і мотивів. Так, знайомство з головними героями відбувається за екстремальних умов – Олександр Довженко переносить свого читача в часи Другої світової війни, а Джек Лондон – у холод вороже налаштованої природи. За різних обставин, у різний час, з різних причин головні герої обох творів опинилися в ситуації, коли кожен із них був на межі життя та смерті, але вони не здалися, бо хотіли жити, і це бажання було сильніше смерті. Порівняймо:

«Вони ступали, кульгаючи, до річки; сходячи вкритим каменюками берегом, передній заточився і мало не впав. Обидва були стомлені й виснажені, з облич'ям не сходяв вираз тупого терпіння, що його карбують тривалі знегоди. На спині вони несли важкі клунки, загорнені в укривала і підтримувані ремінцями, які вони накинули на лоби. Кожен ніс рушницю. Вони ступали, схиливши низько плечі, а ще нижче голову, втупившись очима в землю» [3].

«Ах, як не хотілось йому падати, як не хотілось кидати автомата! Та автомат уже випав з рук, і вже нічим було його підняти з брудної землі. Праву руку, правда, тільки злегка зачепило мінним осколком. А ліва, товариші, висіла, скривавлена вщент, і кров біла фонтаном з жахливо скаліченого плеча.

Що робити? Спинити кров? Чим? Не спиняється. Тече!» [1].

Герої обох творів знаходяться у критичному фізичному стані: герой Олександра Довженка, Іван Карналюк, в ході військових дій отримав важке поранення обох рук і газову гангрену; «безіменний» герой Джека Лондона – отримав травму ноги, страждає від голоду, виснаження, запаморочення і галюцинацій.

Кожен із них потрапив у екстремальну ситуацію, у якій боротьба за виживання стає єдиною метою, з низки різних причин: Іван Карналюк ішов на війну як патріот, який бажає врятувати свою землю від ворога, безіменний герой Джека Лондона – йшов за багатством і мрією. Об'єднує цих, здавалося б, абсолютно різних героїв, одне – подивившись в очі смерті, вони прийняли усвідомлене рішення боротися за своє життя, не зважаючи ні на що. Вони прийняли рішення боротися за себе і за тих, кого вони хочуть побачити знову. Спогади про близьких, про рідну домівку – і були тією силою, що підтримувала в них волю до життя. Порівняймо:

«Через три тижні, лежачи на койці в каюті «Бедфорда», зі сльозами, що котилися по запалих щоках, чоловік розповів, хто він такий та що йому довелося зазнати. Він також мимрив щось про матір, про сонячну південну Каліфорнію, про будиночок посеред помаранчевого гаю, обсаджений квітами» [3].

«І здалось раптом Іванові, що упав він дивним засобом, не на землю, а в якусь начебто воду, і бистрина понесла його, вируючи і крутячи між дерев, хмар і сіл, і несподівано принесла додому, мов у казці. Батько, мати, дід, баба, сестри... Та всі такі добрі-добрі, ласкаві» [2].

У кожному з творів є філософські міркування головних героїв про життя. Наведемо приклади:

«Оце тобі життя! Марна, перебіжна мить. Тільки живий відчуває біль, по смерті болю немає. Вмерти – це заснути. Настає кінець, відпочинок. Чом же тоді він не бажає вмерти?» [3].

«Подумайте, брати мої, про це, і коли з ким в бою що трапиться, – все буває, – вирішуйте тоді на койках перемогу кожен для себе. Виймайте тоді з чудодійної прадідівської скриньки дорогоцінне зілля, корінь життя, і нюхайте його, вбирайте в себе його дух, і гризьте, і живіться ним день і ніч, – Волю!» [2].

Ці роздуми мають величезне значення як для самих авторів, так і для читача. Для Олександра Довженка та Джека Лондона – це не просто слова, це їхній досвід, бачення світу, спроба донести до нас свою життєву позицію. У наведених прикладах ми бачимо, що різними словами стверджується одна думка – не важливо, як боляче, страшно і, здається, що немає сенсу боротися далі, – життя варте того, щоб за нього боротися. Це і є ідея, яку автори хотіли донести читачеві вустами своїх героїв.

Однак, поза схожістю проблематики оповідань, бачимо відмінність авторської позиції, що виявляється у трактуванні поведінки і характерів персонажів. Як слушно зазначає Л.Ісаєнко, «... зіставляючи внутрішні спонукання героїв, можемо крім спільного в їхній поведінці, зазначити й відмінне, витоки якого – у своєрідності національного характеру українського та американського народів». І далі продовжує літературознавиця: «Герої оповідань є ніби віддзеркаленням світоглядних позицій письменників: українця – О. Довженка та американця – Джека Лондона» [2, с. 37].

Отже, важливе значення для розуміння проблематики літературного твору має світогляд його автора. Відомо, що Джек Лондон був прихильником філософії Ф.Ніцше, зокрема його ідеї про надлюдину. При цьому він уважав, що якості «надлюдини» можуть бути притаманні лише представникам так званого цивілізованого світу, «білій» расі, що, звичайно було хибною думкою. Саме завдяки своїй життєлюбності та силі духу представники цієї раси, як стверджував американський письменник, перемогли у боротьбі за виживання, що завжди характеризує поведінку людей. І в цій боротьбі – кожен думає лише за себе. Тому героям Джека Лондона притаманний крайній індивідуалізм. Згадаємо епізод, коли Білл, друг головного героя, кидає його на призволяще:

– Агов, Біле! Я підвернув ногу!

Біл шкандибав далі через молочно-біле шумовиння. Він так і не оглянувся. Товариш дивився йому вслід, і, хоч його обличчя ніяк не пожвавилось, очі засвітилися тугою пораненого оленя.

Біл вийшов, кульгаючи, на той берег і подався далі, не повертаючи голови [3].

Героями Джека Лондона керує мета врятувати своє життя за будь-яку ціну, навіть ціною зради. Це інстинкт, який, на думку автора, закладено природою.

Головний герой О. Довженка, Іван Карналюк, керується іншими життєвими цінностями, насамперед, бажанням перемогти фашистів і помститися за смерть своїх бойових товаришів. Недарма О. Довженко дає йому ім'я співзвучне з ім'ям народного месника – Устима Кармелюка. Безіменний герой Джека Лондона змушений боротися за життя на чужій, а тому ворожій до нього землі, а Іван Кармалюк бореться не лише за власне життя, а й за рідну землю. Довженко хоче уславити свого героя, воля до життя якого допомогла йому вижити і навчила інших любити життя і боротися за нього. Джек Лондон не дає імені своєму персонажу, тому що має на меті змалювати не подвиг людини, а прояв природних інстинктів, що змушують людину боротися за своє життя так відчайдушно і до останнього подиху.

Саме тому письменники зображують своїх героїв зовсім по-різному. Особливо це видно у фіналі оповідань. У Джека Лондона читаємо: «То була й справді жива істота, в якій важко було впізнати людину. Вона була сліпа, безтямна і звивалась на піску, немов велетенський хробак. Вона звивалась марно, майже не посуваючись уперед, але була вперта...» [3].

Порівняємо з героєм Довженка: «Раптом сильний грюкіт у двері змусив його здригнутись. Хірург глянув – Карналюк! Він стояв у дверях у самій білизні, в мокрих од крові та гною бинтах і весь у холодному поту. Страшний був Карналюк і прекрасний» [1]. Довженко підкреслює не лише силу характеру та мужність свого героя, але й його зовнішню красу. Навіть хірург, незважаючи на страшні рани Івана, милується його статуєю: «Ви бачили як він ввійшов. Стрункий, як бог» [1].

Люди, які оточують Карналюка, надихаються його силою, мужністю та стійкістю перед очима смерті. Вони бачать у ньому героя, адже він допоміг усвідомити, що в цьому житті немає нічого неможливого. «Коли Карналюка виносили з операційної на койку, йому аплодувала вся палата. Поранені з гордістю дивились на свого товариша і радісно дякували йому. Їм також передавалась його воля до життя» [1].

Зовсім по-іншому закінчує своє оповідання Джек Лондон. Перед нами напівбожевільна, хворобливо жадібна людина, до якої навколишні відносяться зі змішаним почуттям жалості і презирства. «Він уже сидів за столом у кают-компанії і обідав з ученими й корабельними офіцерами. Він ніяк не міг надивитися на таку силу-силенну їжі і спостерігав з тривогою, як вона зникає в чужих ротах. Він проводив поглядом кожний шматок, і на його обличчі проступав вираз глибокого жалю. Він був при своєму розумі, але проймався ненавистю до людей, котрі сиділи за столом. Його не облишав страх, що не вистачить харчів» [1].

Отже, у результаті проведеного порівняльного аналізу можна зробити наступні висновки. Автори, які є представниками різних країн, які писали свої твори у різні часи і, напевно, не мали жодної гадки одне про одного, написали оповідання, які мають дуже схожу проблематику. Так, ми бачимо зовсім різних героїв, яких об'єднує любов до життя: безіменний персонаж Джека Лондона опиняється в екстремальній ситуації через власні амбіції і бажання збагатитися. Він був готовим знехтувати своєю безпекою та здоров'ям, але залишившись сам на сам у смертельній ситуації, на межі смерті, вперто тримається за своє життя. Герой Олександра Довженка – солдат Іван Карналюк – пішов на фронт боронити Вітчизну. Він не один, разом із ним мільйони таких, як він, патріотів, і це усвідомлення підтримує його. Він сміливо і відчайдушно долає небезпеку смерті і цим надихає оточуючих. Але, не зважаючи на відмінності, обидва герої мають схожі риси характеру: вони мужні, наполегливі і незламні, вони бажають жити і вони виживають всупереч всім обставинам.

Література

1. Довженко О. Воля до життя. URL: <https://litgazeta.com.ua/chytaty-onlayn/dovzenko-oleksandr-petrovich-vola-do-zitta/>
2. Ісаєнко Л. Олександр Довженко і Джек Лондон: компаративне дослідження оповідань «Воля до життя» та «Любов до життя». *Література. Фольклор. Проблеми поетики [Текст]: зб. наук. праць [редкол.: М. Х. Гуменний (відп. ред.) та ін.]*. Київ: Твім інтер. 2002. Вип. 10. С. 35-41.
3. Лондон Д. Любов до життя. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=493>

Галина Авксентьєва, Олеся Олійник

Функціональне навантаження художньої деталі в оповіданні О. Довженка «Ніч перед боєм»

Творчість Олександра Довженка є багатогранною, тому що все, до чого торкався письменник, – справжні мистецькі знахідки у сфері літератури. Художник-новатор є засновником жанрів «кіноповідь», «кінооповідання», «кіноновела», у яких О. Довженко відбирає найсуттєвіші деталі, що сприяють розкриттю образів і впливають на розгортання сюжету. Автор, удаючись до подробиць, розкриває ідейний сюжет творів, зокрема оповідання «Ніч перед боєм», у якому О. Довженко немовби нанизує деталі на невидимий стрижень для цілісності сприйняття подій. Такий прийом, на думку літературознавця О. Є. Поляруша, «впливає із масштабного осмислення життєвих явищ, до певної міри йде від